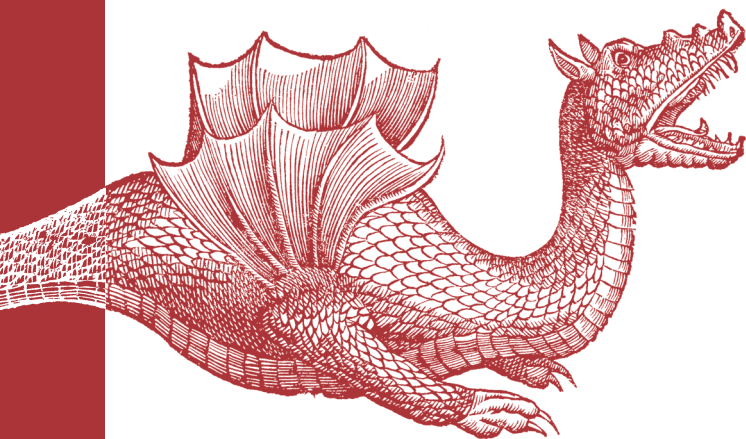

Raül Garrigasait

PAÍS BARROC

L'Accent

PAÍS BARROC

L'AVENÇ

Raül Garrigasait

PAÍS BARROC

L'AVENÇ
Barcelona
2025

La primera edició d'aquest llibre va ser publicada l'any 2020 per L'Avenç,
dins la sèrie "Literatures"

Barcelona, maig de 2025

© del text, Raül Garrigasait

Aquesta edició ha estat negociada amb SalmaiaLit, agència literària.

© d'aquesta edició, L'Avenç, S.L., 2020 i 2025

Mallorca 221, sobreàtic

08008 Barcelona

Telèfon: 93 245 79 21

www.lavenc.cat

www.llegirencatala.cat

Es reserven tots els drets.

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública

o transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada

amb l'autorització dels seus titulars, amb excepció prevista per la llei.

Adreci's a CEDRO (Centre Espanyol de Drets Reprogràfics)

si necessita reproduir algun fragment d'aquesta obra

(www.conlicencia.com; 93 272 04 47).

L'Avenç forma part de l'Associació d'Editorials Independents

Llegir en Català.

Disseny i composició: L'Avenç

Il·lustració de la coberta: Draco Aethiopicus, extret d'Ulysses Aldrovandi,

Serpentum et Draconum Historiae. Libri duo, Bolonya, 1640, p. 422.

THEMA: FC - 1DSE-ES-JA - 3MPQ - 2ADC

ISBN: 978-84-18680-57-1

Dipòsit legal: B 10843-2025

Imprès a Gráficas 94

TAULA

1. Els Torrents	11
2. El fons del temps	22
3. La litúrgia	33
4. Tots nosaltres alats	44
5. La vida abstracta	55
6. En terra estranya	66
7. Punts cardinals	77
8. L'herència	88
9. Tot lo món me semblave barranchs	99
10. Divins	110
11. Nocturn	121
Agraïments	131

Per a en Mir i la Joana

I

ELS TORRENTS

Haviem quedat ben d'hora a l'hostal del Cap del Pla, a mig camí entre Solsona i la serra del Port del Comte. Per arribar-hi, després d'un seguit de revolts despietats, cal fer una recta que no s'acaba mai, entre camps i pastures, una recta que mira fixament els cingles, les muntanyes i la vastitud del cel. Al voltant, tot és tan llis que semblaria que no et moguessis, si no fos per algun roure i tres o quatre vaques que passen distretes. Aquesta recta és un dels records més intensos que conservo de la infantesa, amb planes de neu a banda i banda: era una blancor per perdre-hi la memòria, els neguits, les ambicions. Ara és estiu i els verds enlluernen. Hi torno per anar a buscar una cosa molt concreta. Accelero, m'impregno de les imatges.

Al Cap del Pla ja hi trobo en Moixic entaulat. Som amics des de l'adolescència. D'ençà que viu a muntanya té la dèria de córrer descalç pels vessants, enfilat-se als cims i enfonsar-se a les clotades. Avui

em farà de guia. Tot i que he passat per aquí un munt de vegades, no conec les cases ni els camins que es desvien de la carretera.

No triguen a arribar la botifarra i el pa torrat. La mestressa ens sent parlar i pesca un nom.

—¿Que voleu anar a Foix, vosaltres? El poeta era d'aquí baix —diu fent el gest d'assenyalar—. A la casa s'hi va per la carretera de la Llosa, però no hi trobareu res. ¿Voleu anar a Foix o a l'església dels Torrents? A l'església s'hi va per aquí davant; hi ha molt mal camí.

Quan sortim he d'entretancar els ulls: tot és encara més lluent. Pugem al quatre per quatre d'en Moixic i travessem la carretera. Passem per la vora de Vilanova d'Isanta, l'única casa dels Torrents que recordo, ara arreglada i dedicada al turisme rural. No fa gaire hi vaig xerrar amb un senyor que treballava amb una aixada a l'hort; devia vorejar els setanta anys, pell torrada, la camisa desbotonada, espartenyets de vetes. Li vaig dir que era de cal Boter; va resultar que coneixia bé el meu pare, em va situar de seguida.

—¿Que sou el masover?

—¿Jo? No! Jo vinc a fer d'hortolà. A mi no m'agrada estar-me a Solsona. Soc home de muntanya, jo.

Es va girar cap a la vall, la va resseguir amb un gest de la mà més ample que el de la mestressa de l'hostal i va continuar:

—Tot el que es veu d'aquí dalt estant són els Torrents, Foix és a baix de tot, a tu et deu interessar, això.

El poeta era d'aquí. Sí, tenia una pastisseria a Sarrià, però era d'aquí. De vegades ve gent de Barcelona i em demanen coses. A mi m'agrada ensenyar-los el país, si són ben educats. Tirant per aquest camí, passant pel Puit, s'arriba a l'església dels Torrents. Això era una terra forta, plena de vida. No diré que hi havia una secta, però aquí es movia alguna cosa important. Mira la casa: ¿veus aquests murs amb les pedres posades de tort, que s'agafen les unes amb les altres? D'això en diuen *spicatum*, ¿ja ho saps, oi? És molt antic: la casa té mil anys. A mi se m'ha mort un fill. Un que es dedicava al futbol, ¿el coneixies? L'església és allà a baix. Es pot fer un tros amb cotxe, però després hi ha un roc gros que barra el pas. Ja no és lluny. A peu s'hi arriba bé. Està tot molt deixat, és una pena.

Se li havien humitejat els ulls quan deia com si res allò que li devia venir al cap uns quants cops cada dia, i jo pensava en els meus fills. L'home embolicava el dol amb paraules i més paraules sobre coses externes, fermes, sobre el bosc, les pedres, els camins.

Anem baixant. Parem un moment en una cruïlla, vora de set alzines que formen un cercle. Em col·loco al mig i miro enlaire: tota l'espessor negra de fulles sura a contraclaror sobre el cel rutilant. Em roda el cap. En Moixic es pregunta qui devia plantar els arbres d'aquella manera i per quina raó ho devia fer. Després, com altres cops, recorda que no fa gaire temps aquells vessants estaven habitats i hi vivien

les mateixes persones tot l'any; sempre té al cap la idea d'uns boscos on era fàcil anar a peu d'una casa a l'altra, d'un conegut a un altre conegut, quan no hi havia prou gent per destruir-ho tot però a cada lloc trobaves algú que l'aprofitava i hi plantava set alzines.

Tornem a pujar. No es veu ningú enlloc. Tinc la sensació de ficar-me en una teranyina de camins. Els rocs fan botar el cotxe. Continuem parlant de coses externes.

Encara que tothom hi insistís, no era Josep Vicenç Foix qui havia nascut aquí, sinó el seu pare. Per al poeta això era un lloc on es podia anar però no tornar: el país dels avantpassats. Hi va venir l'agost del 1939, quan tenia quaranta-sis anys. Feia poc que els nacionals havien cremat la biblioteca de Pompeu Fabra al mig del carrer. El diari on el Foix periodista cultural era feliç, *La Publicitat*, havia sigut suprimit. Els escriptors estaven morts, exiliats o silenciats. El nou règim anava executant desafectes amb una arbitrarietat metòdica.

Foix va venir a una comarca on s'havien emboscat milers de nois que no volien anar a la guerra. Els informes secrets dels rebels veien el Solsonès com una reserva d'enemics de la República disposats a alçar-se a favor del Generalíssim en qualsevol moment. No era ben bé així. La comarca tenia els seus cacics i una història moderna marcada pel tradicionalisme, però sobretot havia conservat ben vigorós un corrent

apolític de desconfiança davant la Història. Molts joves, com el meu avi patern, se n'havien anat a la muntanya perquè no creien que les proclames valguessin més que la seva sang. S'aferraven a una continuïtat més bàsica, que venia d'abans de les ideologies modernes i les sobreviurà. El 1939, per sumir-se en la certesa que hi havia alguna cosa indestructible, Foix hauria pogut trobar pocs llocs més adequats que aquest.

En els versos més antics que hi va situar hi compareixen uns individus que tremolen de por, que clamen al Cèsar amb els ulls sagnants; també uns altres que han mutilat imatges i ara moren junts. El poeta hi reivindica la seva solitud mísera i poblada de personatges; errant, tot sol, ha vençut «els ulls de pedra dels faraons»; en aquest lloc on torna a néixer, entonarà «el cant de tots» i es farà un clam «del silenci de tots». Enmig de la desolació té l'orgull de defensar el seu jo múltiple i fidel i una veu que no renuncia. Quan els versos es van publicar el 1949 dins *Les Irreals Omegues*, el llibret va ser retingut pels agents de l'ordre perquè els semblava que aquells poemes críptics havien d'amagar alguna intenció política. El censor va reconèixer que no hi havia entès un borrall. En el fons, l'obscuritat de Foix es fonamentava en coses molt simples. En uns altres versos signats als Torrents, el poeta viu en una cabana rudimentària, envoltat de les creus dels seus avantpassats, i beu l'aigua salada dels estanys: «Só el pastor d'una

contrada / On el temps no té plomada / Ni l'home dards per al crim.» Sabent-se «el darrer d'una nissaga» —ell no tenia fills, i les seves dues germanes tampoc—, troba un refugi que seria una regressió si no se situés fora del temps.

Quan Foix va venir als Torrents, el seu pare ja era mort, i en una prosa presenta com a motiu del viatge una altra mort, la d'un oncle, a causa d'una guitza de mula. Aquí dalt, uns corbs volen sobre els erms que porten el seu nom. A la parròquia de Sant Julià, en lloc del rector, hi troba un pastor heretge, adorador del Sol i la Lluna. «Del fons de la petxina de la pila baptismal de la Parròquia, n'ha tret uns pergamins matxucats i allisant-los, grosser, amb el palmell de la mà, m'ha assenyalat, amb un ditàs d'on brollaven herbes nodrides amb fang adobat, un paràgraf on el meu nom es repetia, amb insolent prestigi, a cada ratlla. —Tot això, ha dit, és d'un tal Foix, hereu d'una nissaga morta i que ningú no sap on ronca—.» El poeta es posa la roba més vella del pastor, li dona la seva i se'n va a pasturar «amb bous magres i cabres deslletades» pel «vell reialme del Cardoner on, durant segles, els meus han plantat l'ullastre». Per tornar a la terra aspra i sagrada, ha de renéixer amb una identitat arcaica; potser, per retornar de debò, cal disfressar-se i perdre la insolència del nom. En aquell temps de mort, l'antigor acollia i revitalitzava. Com més anys feia de tot, més garantida semblava la permanència. Vora l'església catòlica ressorgia el ritu pagà, la duresa de

la vida pastoral, els individus prehistòrics que havien omplert la comarca de menhirs incisos. En l'última prosa dedicada al lloc, el poeta puja al cim d'un turó. D'allà estant tot li és epifania: veu una parella que fa l'amor a quilòmetres de distància, als afores de Solsona; el fill de la mestra que roba fruita d'un hort; el metge que amaga metzines i receptes del temps d'Arnau de Vilanova; la noia de la botiga, amb la pitrera nua, que juga a escanyar el promès. «Pertot, per valls i munts, el foc, el crit, el clam, la crispació i l'orgasme forçaven les fronteres», i un capellà motorista «invocava el no-res al peu del cercle màgic». A dalt dels Torrents es revelen, xarbotant amb fúria, les forces apetitives, sexuals, taumatúrgiques, primigènies.

Tothom ens ha dit que el poeta era d'aquí: el mite dels orígens ha saltat fora de la poesia. Per això anem a Sant Julià dels Torrents.

Aparquem el cotxe a la vora d'unes pilones i continuem a peu. El camí baixa fent essés, amb rocs cada vegada més grossos. Entre dos pins, veig l'església posada dalt d'un pujol, al vessant de la muntanya; sembla una masia petita amb campanar. Trobem un fèmur de vaca net i lleuger. Les alzines encara fan una mica d'ombra. Frego les mans amb les mates de romaní i d'espernallac i me les olorentament. A primera hora del matí era a l'Eixample de Barcelona, tot lluites humanes, i ara aquí tinc la sensació que no hi pot passar res —res d'humà que tingui importància.

S'alça davant meu el campanar, i a sota hi veig més verd que edifici. No ho acabo d'entendre fins que no hi entro. Totes les portes han desaparegut. El terra és ple d'enderrocs. A dins m'adono que el sostre ha cedit; només resisteix un arc solitari, amb esclotxes de llum, que potser quan escric aquestes ratlles ja ha caigut. Sota el cel, dins l'església, ha crescut un bosquet. Per avançar he d'apartar branques d'arbres i arbustos. Les finestres, ara forats i prou, emmarquen la pineda ondulant de la vall com trompe-l'œils. Amb el cel per teulada i la terra per paviment, l'església és una membrana prima que el bosc es menja a poc a poc. Tornant cap a fora veig una de les poques coses que es reconeixen, la petxina baptismal d'on van sortir els pergamins de Foix.

M'assec damunt la runa, amb l'esquena a la paret, i en Moixic treu la llibreta per recordar quatre dades. L'església es va construir cap al 1750. La documentació certifica que un tal Vicenç Foix i el seu germà Ramon hi van fer «vintyset canas de paret al fossar», pagades a cinc sous i sis diners la cana, i en Vicenç tot sol va cobrar onze sous i nou diners per «esquadrejar duas bigas» de vint-i-nou pams per a la barana del cor. Les bigues havien pujat del «boscarró del Foix». Un cop acabada l'església, el campanar es va ensorrar aviat i va caldre tornar-lo a aixecar. Ara és l'únic que aguanta bé.

L'església tenia un retaule major esculpit per l'artista Carles Morató, l'autor de les figures i les archi-

tectures fastuoses del retaule del Santuari del Miracle. Estava col·locat al presbiteri sota una volta en forma de petxina que encara es pot veure. Sorpren trobar una conquilla aquí dalt, com un altre dels fòssils que recorden que això era un mar i, per tant, ho podria tornar a ser. La civada que havia sembrat el mateix Vicenç Foix va servir per pagar el transport de les escultures d'en Morató. El retaule va desaparèixer enmig de la revolució del 1936. El nostre barroc —fusta pobra que vol semblar rica a còpia de sants, volutes i dauradures— fa de molt bon cremar.

Quan Foix va venir aquí, l'església dels seus avantpassats ja estava saquejada i abandonada. L'exuberància ruïnosa que hi trobo sembla un desplegament de la seva poesia fora dels llibres. Les volutes de fusta es transformen en branques i fulles. Les finestres són marcs il·lusionistes. La pluja s'encarrega de fer les aspersions sagrades. La forma externa de l'edifici té un bosc a dins que l'eixampla i algun dia la reben-tarà. A través de la destrucció ha retornat l'elegància desequilibrada del barroc. Sempre posem Foix al costat dels trobadors, dels toscans, de l'avantguarda francesa, perquè és com es presentava ell, però mireu com s'exalta multiplicant obscurament els símbols, com salta dels cultismes inusitats a les paraules de la plaça, de les abstraccions vàcues als detalls que només sap interpretar ell, com es meravella de les transformacions i les harmonies contradictòries, dels contrastos sobtats de llum i ombra, com s'aferra

a una concepció sòlida del poder, d'un poder etern i més alt que el dels homes, i alhora es fascina per les realitats fonedisses, fuliginoses: ¿hi ha cap artista més barrocc que ell, al segle vint?

Sembla que sí, que el poeta és d'aquí.

Tornem. D'esme, començo a baixar cap al barranc. En Moixic em demana si és que em vull emboscar: havia perdut totalment l'orientació. Reprenem el camí, ara de pujada. Se m'omple el cap de pensaments confusos. La tradició barroca, subterrània, dolorosa, robusta, sensual, repressiva. La tradició amagada com l'església que es va fonent entre els arbres. La pulsio de la forma, el plaer de deixar-la campar lliure, embolcallant-ho tot. No la pobresa o la pèrdua de les sensacions i les idees; la certesa que en el fons les sensacions i les idees no són res, o no són res més que l'aparença que els donem. Les estructures inestables que sembla que busquin una manera d'ensorrar-se amb distinció, un estratagema per explotar de tanta tensió que contenen. Aquella forma de poder pomposa, escenogràfica, que per dins sovint és buida i lleugera. Penso tota la parròquia avui abolida dels Torrents —tres hores de tramuntana a migjorn, tres més de ponent a llevant, gairebé deshabitades— com un buit de poder, amb mi a dins.

En Moixic em parla de l'última afició que li ha agafat, després de córrer com un boig per les muntanyes: meditar. M'explica que seu a terra i s'escolta la respiració. Té els ulls oberts, atents però sense fixar-se

en cap objecte. Compta les vegades que respira, una, dues, tres, fins a deu, fins a vint, i després compta al revés, desfent a poc a poc el temps. Ja no és ell que respira, sinó la respiració que el posseeix a ell. Entre l'aire de dins i l'aire de fora, el cos és una pel·lícula fina, una mínima contribució als moviments generals. M'explica tot això mentre pugem i m'aixafa la solellada del migdia. Suo, accelero el pas per refugiar-me a l'ombra, per aconseguir el cotxe, em canso, esbufego, m'arrambo a les alzines.

Entre els rocs que m'entrebanquen i em fan perdre l'equilibri, retrobem el fèmur de vaca. El torno a agafar. El llanço ben amunt i alço els ulls: sembla que floti.

,

«Raül Garrigasait ha escrit un llibre per explicar-se, per ordenar el seu món i dotar-lo d'un sentit, per assu-
mir que hi ha sentiments irracionals que mai no seran
raonables i que, de fet, no cal que ho siguin.»

ARTUR GARCIA FUSTER

«Sona com brolla l'aigua clara a les fonts de munta-
nya. És una prosa neta i fresca, que salta de pedra en
pedra i fa rierol.»

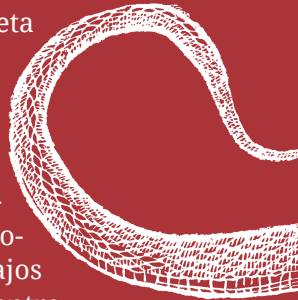
MARINA ESPASA

«Acabo d'acabar el *País barroc*, que no és altre que
el meu, de país, i penso si tardaré poc o molt
poc a rellegir-lo. Quina delícia plena i neta
i fonda.»

ROGER MAS

.....

RAÜL GARRIGASAIT (Solsona, 1979) és es-
criptor i hel·lenista. Ha publicat les no-
vel·les *Els estranys* i *Profecia* i els assajos
La ira, *Els fundadors* i *La roca i l'aire*, entre
d'altres. També ha traduït llibres d'autors com
ara Plató, Alèxandros Papadiamandis, Joseph Roth
i Thomas Bernhard.

THEMA FC 1DSE-ES-JA
3MPQ 2ADC
ISBN 978-84-18680-57-1

9 788418 680571

L'Accent / L'AVENÇ